

I högskolefrågan.

Med anledning av uttalanden i den finska pressen.

Det var att vänta att de ultranationalistiska elementen i vår finskspråkiga tidningspress skulle visa sitt misshumör då de stora donationerna till Åbo högskola offentliggjordes. Med kännedom om den trätlystna, avundsjukan på det hållet kunde man även vänta att uttalandena icke skulle utmärka sig för någon större moderation, men något till den grad obehärskat som Aamulehtis uttalande överträffade alla förväntningar. Den blottade en så hög grad av okultur att man står alldeles häpen.

Emellertid frågar sig en icke-tidningsman om det verkligen varit nödigt att taga dessa uttalanden så seriöst, som den svenska pressen det gjort, isynnerhet då exempel på en rätt uppskattning av en ny högskolas betydelse för landet i sin helhet icke saknats i den finska pressen.

Ropet på Helsingfors universitets omedelbara förfinskning kunde man ju vänta sig, den farhågan hade redan uttalats av ett antal universitetslärare i huvudstaden då tanken på en högskola i Åbo först framträdde inför offentligheten. Men jag tvivlar på att denna yrkan från finskt håll är alldeles allvarligt menad. Det evinnerliga språkgnatet har blivit ett livsbehov för de finska nationalisterna och om Helsingfors universitet bleve enbart finskt skulle detta bortfalla, säkerligen till stor saknad för alla sant „kansanmielisiä”. Därför förefaller mig dessa utfall endast såsom ett uttryck för en missbelåtenhet över att språkgrälet kanske under de nya förhållandena icke skall kunna få tillräcklig näring.

På annat sätt kan jag icke förklara den märkeliga omständighet att man alls icke vill höra talas om ett bringande av planerna på Jyväskylä universitet närmare sitt förverkligande. Den entusiasm för bildningssträ-

vanden, som onekligen besjälur den finska nationaliteten, borgar för att detta icke skulle vara någon omöjlighet. Ett sådant svar hade ju dock varit det närmast till hands liggande och kanske även värdigaste, på den nya situation, de gjorda donationerna skapat.

Helsingfors universitets svårigheter att reda sig med den alltjämt stigande tillströmningen av studerande och dess utvidgning utöver alla gränser med nya fakulteter borde uppenbart visa att tre universitet icke är för mycket i detta land.

Faran för landet i sin helhet av kulturens centralisation i huvudstaden, som kunde förtjäna sitt skilda kapitel, borde väl även inses på finskt håll.

Övertygad om att tre universitet icke vore för mycket, men väl skulle höja den kulturella medelnivån i betydlig grad, kan jag icke tro annat än att landet vore att lyckönska om ett centralt beläget finskspråkigt universitet komme till stånd. Den finska odlingens position i huvudstaden torde även därav snarare stärkas än försvagas. Men jag märker att detta kunde tagas såsom om jag ville giva råd och det är dock ingalunda min mening.

Jag har endast ofta kommit att meditera över nackdelarna av att alla förmågor, så på ett som annat område, dragas till huvudstaden och därför har jag sedan en längre tid tänkt mig framtiden med dessa

tre högsolor. De studerande kunde då här likasom i kulturländerna vistas en termin vid ett och en annan vid ett annat universitet uppsökande de lärare, som för tillfället åtnjuta det största anseendet såsom forskare och lärare. På detta sätt kunde den olycksaliga språkstriden mista en stor del av sin skärpa, ja måhända i en framtid bringas helt ur världen, till stor båtnad för landets utveckling då en hel del krafter, som nu användas på detta improduktiva sätt skulle bli frigjorda för nyttigare verksamhet, ty det bör väl icke betvivlas att Jyväskylä även skulle besökas av svensktalande studenter om där funnes en lärare med anseende i ett speciellt studiefack. På samma sätt är det högst sannolikt och naturligt att finsktalande studenter någon eller några terminer komma att vistas vid Åbo högskola, man vore frestad att för framtida finska tidningsskrivare av Aamulehtitypen speciellt rekommendera en sådan sejour såsom ett ypperligt tillfälle att lära sig — mores.

Ett biläggande av språkstriden tyckes dock för de finska nationalisterna te sig såsom en stor olycka för landet, i stället går deras diktan och traktan ut på ett undertryckande och bekämpande av svenskt språk och svensk kultur med deras fullkomliga förintande som slutmål. Det borde dock, därom vittnar bland annat den kärlek och uppoffring var-

med tanken på den nya högskolan omfattats, även för den med nationalistisk blindhet slagne, framstå såsom en omöjlighet. Men låtom oss för en gångs skull tänka oss att förfinskningen vunnit fullständig seger — J. L. Runebergs arbeten kunde icke mera i Finland läsas i original, utan endast i finsk översättning och all direkt förbindelse med och allt andligt utbyte mellan oss och de skandinaviska kulturhårdarna vore omöjliggjord — med få ord fönstret till västerlandet vore stängt. Måne de kommande generationer, som levde i ett tidevarv där nationalismen icke mera är avgud, och i vilkas ådror dock fortfarande skandinaviskt blod flöte, hade skäl att välsigna sina fäders energi å ena och undfallenhet å andra sidan? Knappast skulle vi ens då kommit till „yksi mieli” om vi också välsignats med „yksi kieli”.

Allmänna synpunkter.

Under sommaren och hösten ha i Å. U. ingått artiklar, där man dels förordat inrättandet av en svensk teknisk högskola här och dels att börja den planerade högskolan med en teknisk och en ekonomisk fakultet. Dessa artiklar tyckas redan verkat så mycket, att man på en del håll tar det för en avgjord sak att högskoleplanerna åtminstone till en början komma att realiseras i denna riktning. Detta framgår tydligt av

att Hufvudstadsbladet för att lugna en av de nervösa finska skribenterna förklarar att man „till en början tänkt sig endast en teknisk och en ekonomisk fakultet vid högskolan”.

Frågan om högskolans typ och om undervisningsämnena, torde dock ännu stå fullkomligt öppen och vara föremål för diskussion.

Det är av denna anledning jag i det följande ville framhålla några synpunkter i en något annan riktning än den, som tidigare i detta blad kommit till uttryck.

De storartade donationer, som nu verkat att tanken på academia redi-viva, från att ha varit en hägring i ett avlägset fjärran, med ens kommit oss nära och fordra förberedande anstalter, äro icke något enastående för detta samhälle, tvärtom ha donationer varit något för denna ort utmärkande och ha de oftast gjorts för hemstadens bästa och förkovran i ett eller annat avseende. Men denna „knutpatriotism” har måhända sina historiska förutsättningar.

Den forna akademien i Åbo var stadens (och även landets) andliga centrum, och den hade sina traditioner. Stor var därför sorgen när Åbo, som tidigare förlorat sin ställning såsom huvudstad, även förlorade akademien.

De akademiska traditionerna, som under nära nog tvenne sekler utbildats och fortlevat, kunde dock icke vid denna flyttning, helt och hållet uppräckas, utän den akademiska andan kan sägas på ett sätt allttjämt

ha uppehållits här. Åtminstone har jag svårt att värja mig för den tanken, att all den offervillighet och storslagna frikostighet i fråga om humanitära, kulturella och ideella strävanden, som utmärkt denna stads medborgare framom andra, ingenting annat är än ett fortlevande av de traditioner som den forna akademien skapat och lämnat i arv.

När nu dessa traditioner vuxit till den medvetenhet, att den ekonomiska grunden för den återuppstående högskolan blivit lagd, tränga sig osökt följande frågor på en: Skulle man kunna tänka sig dessa traditioner tillgodosedda genom inrättande av en teknisk högskola? Skulle en sådan kunna åstadkomma den kulturella lyftning och den andliga befruktning, som man har rätt att vänta av *Academia rediviva*? Jag tror knappast att någon skall kunna besvara dessa frågor jakande, men väl kan en nog så vägande invändning göras mot hela detta betraktelsesätt. Man kunde nämligen säga, att den gamla akademien levde och arbetade i romantikens tecken, men vår tid med dess praktiska läggning har andra ideal, som även de måste tillgodoses. Dock böra vi ihågkomma, att romantiken föregicks av ett den praktiska nyttans tidevarv, och att kulturutvecklingen ständigt rört sig framåt i en vågrörelse, där berg och dal ömsevis innehafvs av de reella och de ideella krafterna i livet.

Mig tyckes det därför som vid en

högskolas grundande försiktigheten bjöde att icke överhövan skatta åt den rådande tidsströmningen, ty snart nog kan den vara avlöst av en annan, och då kan det bli svårt att lämpa sig efter de nya förhållandena.

Detta är en sida av saken — vi kunde kalla den för den ideella — men låtom oss även betrakta den från den reella, den praktiska sidan.

Skall en teknisk högskola bli va någon betydelse, torde det vara nödvändigt att den redan från början blir någorlunda fullständig. Åtminstone är en början med några få lärostolar svårligen möjlig. Skulle starten dock ske sålunda, löper den unga högskolan risken att genast från början få ett dåligt anseende, och ett sådant är alltid svårt att efteråt förbättra.

För att grunda en teknisk högskola fordras därför mycket stora ekonomiska resurser. Annat är däremot förhållandet med en vetenskaplig högskola. Medan den förra som främsta uppgift har utbildande av dugliga tekniker och först i andra rummet med vetenskaplig forskning och även då har blicken riktad mot vetenskapernas tillämpning mera än på dem själva, har den senare vetenskaplig forskning såsom sin väsentliga uppgift och kommer först i andra hand att utbilda medborgare till olikartade intellektuella uppgifter i samhället. Lyckas det att genast från början vid en sådan vetenskaplig högskola binda endast några få framstående forskare, kan den nya

skolan genast få ett namn i den vetenskapliga världen, och den naturliga följden blir att den drar till sig unga vetenskapsidkare och studenter.

Det synes mig ligga mindre vikt på att den blivande högskolan genast från början skall kunna utbilda ämbetsmän och utövare av fria yrken än på att den må erhålla ett gott anseende som vetenskaplig institution.

Och dessutom ville jag betona vikten av att början göres så, att möjlighet för en mångsidig utveckling förefinnes, eller med andra ord att de icke genast inriktas på något speciellt studieområde, ty detta kräver enligt utvecklingens lag än ytterligare fördjupning i samma riktning och följden måste i sådant fall bli ensidighet.

I en följande uppsats hoppas jag bli i tillfälle att närmare utveckla denna min tanke.

Strävan till koncentration för möjliggörande av mångsidig utveckling.

Utgående från det betraktelsesätt jag i den föregående uppsatsen försökt framhålla, att den akademiska andan aldrig helt dött i Åbo, tyckes det mig riktigt, att, när planerna på den nya högskolan kunna realiseras, åtminstone i någon mån beflita sig om kontinuitetens bevarande. Ett otillbörligt betonande av realvetenskaperna på bekostnad av de humanistiska förefaller med dessa förut-

sättningar mindre tilltalande. Detta bör dock icke förstås så, att vi skulle gå tillbaka till den romantik, som vid den gamla akademien var härskande. Naturvetenskaperna ha under det gångna seklet gjort sådana vinningar och så påverkat det allmänna betraktelsesättet, att ett försummande av dem vore liktydigt med ett baksteg. Men det kan väl heller icke komma i fråga att uppfatta dessa båda vetenskapsgrupper såsom oförsonliga motsatser; de komplettera fastmer varandra och bilda en gång för alla två olika sidor av mänskligt vetande. Därför kan det väl anses tillbörligt att ingendera gruppen helt får skjutas åt sidan, ty därigenom skulle planen redan från början bli ensidig och förmågan till ackommodation efter nyinträdande förhållanden kanske äventyras.

Det förefaller mig önskligt att man vid den första anläggningen må sträva till en viss koncentration, som möjliggör en utveckling i olika riktningar.

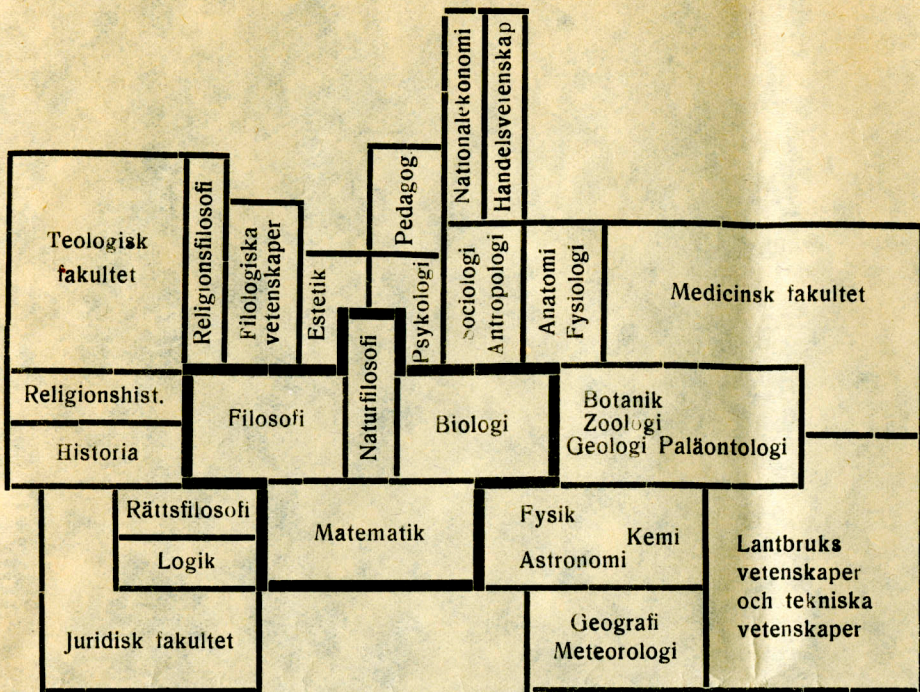
Man har hört framhållas, att den svenska befolkningens olika behov så vitt möjligt borde tillgodoses, och att dessa därför till en början borde klarläggas, men om vi också kunde noggrannt precisera de i detta nu rådande, vilket förefaller mig osäkert, är det dock icke möjligt att förutse de nya krav, som uppstått efter låt oss säga 50 år. Vid anläggningen av en institution som den ifrågasvarande fordrades egentligen ett för-

utseende av alla de behov, som i framtiden kunna uppstå, men då detta icke står i mänsklig makt, är det försiktigt att bygga grunden på en sådan bas, att olika utvecklingslinjer därifrån kunna utgå. Ett vidhållande av den gamla fakultetsindelningen synes mig icke oundgängligen nödvändigt; kanhända kunde man tvärtom med frångående av densamma öka möjligheterna för en fri och otvungen utveckling.

Man kunde tänka sig starten så, att de vetenskaper, som utgöra grunden för alla andra, utsöktes, och dessa finge bilda kärnan och själen, från vilken de andra skulle utgå och kring vilken de på ett alldeles naturligt sätt skulle gruppera sig. En sådan central ställning inom de humanistiska vetenskaperna intar filosofin, men inom naturvetenskaperna finnes det en, som har en liknande ställning, nämligen biologin. Dessa båda stå dock icke skilt för sig, utan förbindas genom naturfilosofin. Ännu en vetenskap kan räknas till denna grupp, i det att den å ena sidan närmar sig filosofin å andra utgör en grund för vissa naturvetenskaper; jag menar matematiken. Dessa tre vetenskaper filosofi, biologi och matematik kunde tänkas utgöra den kärna, varifrån all annan vetenskap skulle utvecklas, liksom framväxa. Vi skulle på detta sätt kunna få en så att säga organisk utveckling av den blivande högskolan. Från biologin utväxa på ett alldeles naturligt

sätt icke blott botanik och zoologi, utan även anatomi och fysiologi såsom grunden till en medicinsk fakultet, men dessutom antropologi och sociologi och härifrån vidare de ekonomiska vetenskaperna. Byggande på matematiken såsom grund ha vi på den naturvetenskapliga sidan astronomi och fysik samt kemi. Så snart naturvetenskaperna fått sina lärostolar, är det lätt att såsom påbyggnad tänka sig lantbruks- och tekniska vetenskaper. Från filosofin komma vi till historia och de filologiska vetenskaperna. Här är det organiska sambandet icke så påtagligt som i fråga om de andra, men då urgammal tradition sammanfört dem, måste de väl allt fortfarande höra ihop. Såsom påbyggnader på den humanistiska sidan kunde i en framtid tänkas en teologisk och en juridisk fakultet. För att göra det hela åskådligare har jag tecknat nedanstående skema å följande sida.

Fördelarna av att begynda akademien på detta sätt vore, att man icke från början bundit sina händer och icke genast länkat anstalten i någon bestämd riktning. Utvecklingen skulle få gå fritt och otvunget, och i den mån behov yppade sig och tillgångarna medgäve, skulle nya lärostolar inrättas. Härvid hade man möjlighet att hela tiden lämpa påbyggnaden efter för tillfället rådande förhållanden, och speciellt kunde sådana discipliner, som i Helsingfors saknade företrädare, här bli representerade.

rade och sålunda en vevselverkan i stället för en på en del håll befarad konkurrens ernås. Likväl kunde, om framstående forskare och lärare erhållas till de grundläggande ämnena, skolan rätt snart få anseende såsom vetenskaplig institution.

Det kan måhända synas anspråksfullt att utstaka en så fullständig plan, som jag gjort, men de uttalanden, som hittills framträtt inför offentligheten förefalla mig att gå väl mycket i splittringens tecken. Såväl tekniska som ekonomiska vetenskaper äro specialvetenskaper och

ifrån dem tyckes utvecklingen i allmänhet tendera till ytterligare specialisering, men har en något vidare bas från början anlagts, bli även utvecklingsmöjligheterna mångsidigare på samma gång som uppkomsten av lärostolar för olika specialfack snarare befordras än hämmas. Jag har därför velat framhäva betydelsen av koncentration gentemot splittring, utan att därför vilja påstå, att denna icke kunde uppnås på annat sätt än det jag föreslagit.

L. R.

